

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

УДК 35.082.2

DOI <https://doi.org/10.32840/1813-3401.2022.2.20>

О. Б. Іноземцева

кандидат наук з державного управління,
заступник начальника відділу освіти і науки Департаменту персоналу
Державної служби України з надзвичайних ситуацій

О. Б. Ружанський

начальник відділу внутрішнього аудиту
Державної служби України з надзвичайних ситуацій

АНАЛІЗ СТАНУ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДСНС УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ АУДИТОРСЬКОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті розкрито аналіз підготовки кадрів Державної служби України з надзвичайних ситуацій у контексті аудиторського дослідження. Узагальнено інформаційні джерела при аналізі підготовки кадрів Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Визначено основні аспекти з точки зору аудиторського дослідження, за якими слід дослідити ефективність функціонування системи підготовки кадрів Державної служби України з надзвичайних ситуацій. На підставі проведеного дослідження виявлено певні проблеми у підготовці кадрів у сфері цивільного захисту та запропоновано шляхи їх вирішення.

У статті ми розглянули наступні критерії для здійснення аналізу стану підготовки кадрів Державної служби України з надзвичайних ситуацій: кіберзахист інформаційних систем в процесі навчання майбутніх офіцерів служби цивільного захисту; ефективність виконання паспортів бюджетних програм; забезпечення та ефективність впровадження науково-дослідних робіт.

Стрімкий розвиток засобів цивільного захисту зумовлює зростання вимог до фахівців цивільного захисту, форм і методів їх підготовки та вдосконалення професійної майстерності. Тому, перед галузевою системою освіти Державної служби України з надзвичайних ситуацій стоїть надзвичайно важливе завдання щодо професійної підготовки кадрів у сфері цивільного захисту для потреб відомства, як центрального органу виконавчої влади, який реалізує державну політику, зокрема у сфері цивільного захисту. В таких умовах зростає актуальність та важливість розвитку служби цивільного захисту, як функції держави, спрямованої на захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом їхнього попередження, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період.

Якісна освіта має своїм наслідком підготовку висококваліфікованих кадрів зокрема у сфері цивільного захисту. Саме тому, у зв'язку з вищезазначеним, сьогодні дослідження підготовки кадрів для системи Державної служби України з надзвичайних ситуацій є актуальним і необхідним.

Тому, при здійсненні процесу підготовки кадрів у сфері цивільного захисту необхідно визначити чіткі підходи, стратегічні цілі та посилити рівень контролю щодо ризикових сфер кібербезпеки, освітнього та наукового процесів для забезпечення ефективного функціонування системи такої підготовки.

Ключові слова: підготовка кадрів ДСНС, цивільний захист, науково-педагогічний персонал, аудит, кадрова політика, служба цивільного захисту, кібербезпека.

Постановка проблеми. Роль освіти в усіх сферах суспільного життя суттєво зростає через соціально-економічні процеси, які відбуваються у світі сьогодні. Одним з найголовніших чинників зростання якості людського капіталу, запорукою динамічного розвитку економіки і суспільства в цілому є якісна освіта, зокрема галузева у сфері цивільного захисту, яка б повною мірою відповідала вимогам сучасності та соціальним потребам населення.

В таких умовах зростає актуальність та важливість розвитку цивільного захисту, як функції держави, спрямованої на захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків та надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Дослідженням підготовки кадрів у сфері цивільного захисту займалися М.В. Данюк, В.П. Садковий, С.М. Домбровська, В.М. Петюх, С.П. Потеряйко, Д.В. Бондар, В.М. Шамраєва, А.В. Ромін, Я.Б. Зорій, В.О. Тищенко та інші.

Метою статті є дослідження деяких аспектів стану підготовки кадрів для ДСНС України у контексті аудиторського дослідження

Виклад основного матеріалу. Від розвитку освіти та економіки знань залежить соціально-економічний розвиток та перспективне майбутнє України, тому необхідно вивчати та узагальнювати сутність, властивості, механізми формування системи економіки знань, а також її вплив, зокрема, на суспільне виробництво.

Система освіти, як найважливіший елемент суспільного життя і державного устрою, призначена для вирішення таких стратегічних для країни завдань, як підготовка кадрів, забезпечення політичної і соціальної стабільності, розвитку цивільних інститутів суспільства, зміцнення безпеки громадян і держави.

Стрімкий розвиток засобів цивільного захисту зумовлює зростання вимог до фахівців цивільного захисту, форм і методів їх підготовки та вдосконалення професійної майстерності. Тому, перед галузевою системою освіти ДСНС стоїть надважливе завдання щодо професійної підготовки кадрів у сфері цивільного захисту для потреб Державної служби України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС), як центрального органу виконавчої влади, який реалізує державну політику, зокрема у сфері цивільного захисту, інших органів виконавчої влади, місцевих дер-

жавних адміністрацій, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання [1].

Підготовка кадрів високого кваліфікаційного рівня здатних ефективно виконувати завдання у сфері цивільного захисту, яку здійснює галузева система освіти, підвищення ефективності освіти забезпечується шляхом цілеспрямованого виділення коштів на проведення освітньої діяльності.

Внутрішніми і зовнішніми аудитами в освітніх установах ДСНС, проведеними у попередні періоди було встановлено ряд недоліків в процесі організації освітньої діяльності вказаних установ, що зумовило об'єктивну необхідність проведення аудиту всього напрямку використання коштів на підготовку кадрів в системі ДСНС з метою надання оцінки ефективності процесів управління бюджетними коштами їх розпорядниками, стану внутрішнього контролю розпорядників бюджетних коштів та законності, своєчасності і повноти прийняття управлінських рішень освітніми установами та закладами освіти сфери управління ДСНС.

Існує безліч критеріїв, за якими можна дослідити ефективність функціонування системи підготовки кадрів ДСНС. Розглянемо деякі з них з точки зору аудиторського аспекту, а саме:

- 1) кіберзахист інформаційних систем в процесі навчання майбутніх офіцерів служби цивільного захисту;
- 2) ефективність виконання паспортів бюджетних програм;
- 3) забезпечення та ефективність впровадження науково-дослідних робіт.

1. Вищезазначеним дослідженням встановлено, що заходи для комплексного забезпечення кібербезпеки у всіх навчальних закладах сфери управління ДСНС знаходяться в стані впровадження.

Слід зазначити, що у жодному закладі освіти не побудовано комплексну систему захисту інформації на локальну мережу для захисту відкритої інформації, не впроваджено повноцінну SIEM-систему (Security information and event management – програмні продукти, які об'єднують управління інформаційною безпекою SIM (англ. Security information management) та управління подіями безпеки SEM (англ. Security event management)) для узагальнення логів програмного та апаратного забезпечення, а також IDS (Intrusion Detection System – програмний або апаратний засіб, призначений для виявлення фактів несанкціонованого доступу

в комп'ютерну систему або мережу або несанкціонованого управління ними в основному через Інтернет) систему, яка могла б дозволити оперативно виявляти та ізолювати мережеві атаки та анонімний трафік [2; 3].

Інформаційно-комунікаційні технології, що застосовуються в закладах освіти ДСНС, забезпечують, в умовах карантинних обмежень, створення належного дистанційно-інформаційного середовища для постачання навчального матеріалу та спілкування.

Проте, враховуючи додаткове інтенсивне навантаження на сервіси системи дистанційного навчання, які розміщені на серверах установ, необхідно посилити систему контролю щодо технічних характеристик серверів та іншого обладнання установ, облаштування комп'ютерною технікою з метою забезпечення стабільної роботи інформаційно-дистанційного простору та для уникнення можливого негативного впливу на результати вищезазначеного зокрема та ефективність діяльності установи в цілому.

2. Формальний підхід до формування показників та заходів при складанні паспортів бюджетних програм з підготовки кадрів в ДСНС, в періоді, що досліджувався, сприяв встановленню результативних показників, які не відповідали економічним реаліям сьогодення. Як наслідок, результативні показники наведені в звітах про виконання паспортів бюджетних програм на, наприклад, 2019-2020 роки значно занижені в порівнянні з реальними відповідними показниками за підсумками діяльності освітніх закладів, що створює ризики невиконання заходів передбачених бюджетними програмами.

Освітні заклади ДСНС України, відповідно до наданої ліцензії, здійснюють набір на навчання за спеціальностями та освітніми програмами здобувачів вищої освіти за кошти, виділені з державного бюджету та за рахунок коштів фізичних осіб. Кількість навчальних місць у поточному навчальному році на платній основі (за рахунок коштів фізичних осіб) визначається відповідно до затверджених наказами МОН максимальних ліцензійних обсягів за спеціальністю/освітньою програмою після проведення набору за державним замовленням (за рахунок держбюджету).

Вакантні (неукомплектовані) навчальні місця (за кошти як фізичних осіб так і за рахунок держбюджету) створюють ризик неефективного використання коштів внаслідок збільшення фактичної середньої вартості утримання одного здобувача освіти.

Аудитом встановлена стала динаміка загальних відхилень за кількістю неукомплектованих місць здобувачів вищої освіти, що створює ризик недостатньо ефективного використання навчальних потужностей закладу та збільшує середню вартість утримання одного здобувача вищої освіти.

3. Наукові дослідження, у більшості випадків впроваджуються у навчальний процес закладів вищої освіти, що забезпечує інноваційну складову навчального процесу. Результати науково-дослідних робіт (далі – НДР) сприяють розвитку забезпечення реалізації державної політики у сфері цивільного захисту. При цьому, в ДСНС не розроблено та не затверджено методик калькуляції вартості НДР, що містить ризик зниження рівня ефективності їх впровадження та, як наслідок, ймовірність недоотримання коштів безпосередньо самим центральним органом виконавчої влади.

Сьогодні 36% науково-педагогічних працівників знаходяться у віковій групі до 40 років, що є відносно молодим віком для вказаної категорії працівників та має перевагу за рядом показників, а саме:

- академічна мобільність;
- велика кількість національних та міжнародних стажувань;
- сучасний погляд і гнучкий підхід до науково-практичних проблем і задач сьогодення та перспективи;
- своєчасний і адекватний перехід та впровадження дистанційних технологій навчання, оцінювання та обмін знаннями тощо.

Проте, 20% від фактичної чисельності науково-педагогічних працівників перебувають у віці понад 60 років, що свідчить про необхідність поступового оновлення його складу та підтримання в актуальному стані кадрового резерву, з метою запобігання негативного впливу на якість освітнього процесу.

Сьогодні основними проблемними питаннями під час підготовки кадрів для ДСНС України, які потребують розв'язання, є наступні:

- за наявності потужної навчальної матеріально-технічної бази її завантаженість не виконується у повному обсязі через відсутність потреби у підготовці великої кількості фахівців, що є досить економічно обтяжливим для ДСНС України;
- аналіз виконання бюджетної програми підготовки кадрів ДСНС України свідчить про невідповідність фактичних обсягів фінансування їхнім нормативним показникам (близько 60–75% щороку), що поступово призвело до

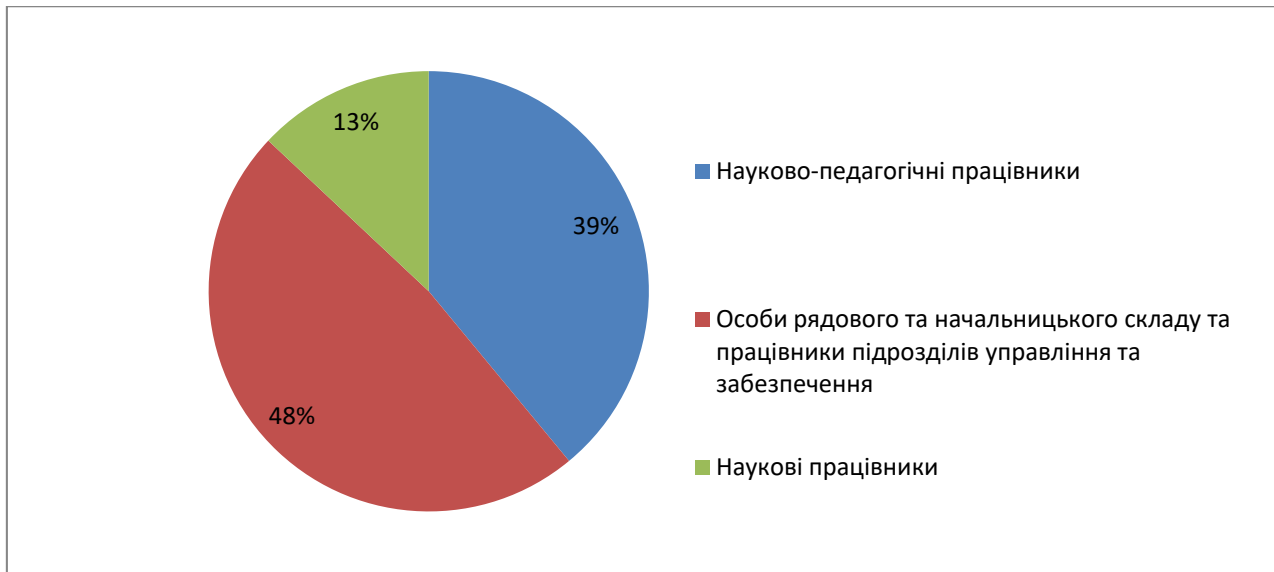

Рис. 1. Співвідношення науково-педагогічних, наукових працівників та осіб рядового та начальницького складу і працівників підрозділів забезпечення у закладах освіти системи ДСНС

фізичного і морального старіння навчальної матеріально-технічної бази, техніки і обладнання, повільного темпу впровадження у навчальний процес передових інноваційних та інформаційно-комунікаційних технологій;

– частина науково-педагогічних (педагогічних) працівників має незначний (або не має взагалі) практичного досвіду проходження служби цивільного захисту на основних посадах у підрозділах цивільного захисту, що негативно впливає на якість підготовки фахівців;

– державне замовлення фахівців за малочисельними спеціальностями потребують перегляду та приведення його до економічно доцільної схеми набору і підготовки (наприклад, набір повноцінної групи в одному ЗВО або з циклічністю набору через рік);

– недосконалість системи добору науково-педагогічного складу та практика проведення ними стажування призводить до незначного (або відсутності) практичного досвіду проходження служби цивільного захисту в підрозділах у певної їхньої частини, що негативно впливає на якість підготовки фахівців.

У закладах освіти системи ДСНС чисельність адміністративно-обслуговуючого персоналу у порівнянні з науково-педагогічними та науковими кадрами становить 48% від загальної чисельності, а питома вага науково-педагогічних працівників складає всього 39%, що може негативно впливати на продуктивність роботи закладу освіти та якість освітнього процесу.

Відсоток співвідношення кількості адміністративно-обслуговуючого персоналу закладів освіти системи ДСНС до кількості курсантів становить в середньому 47,8%, що може свідчити про завищення штатної чисельності вищезазначених відділів та неефективності видатків на утримання даних штатних одиниць.

Відсутність законодавчо врегульованого питання в системі ДСНС щодо нормативного визначення співвідношення основних підрозділів, переважна кількість особового складу яких складають науково-педагогічні працівники та які забезпечують виконання головної функції процесу підготовки кадрів у сфері цивільного захисту, до керівних підрозділів та підрозділів забезпечення, спонукає виникнення ризику в площині якості та ефективності освітнього процесу в цілому, а також ефективності використання бюджетних коштів.

Висновки і пропозиції. Отже, підсумовуючи вищенаведене, слід зазначити, що посилення системи контролю щодо технічних характеристик серверів та іншого обладнання установ дасть змогу удосконалити кібербезпеку в процесі підготовки кадрів для ДСНС. Неуплектованість навчальних закладів створює ризик неефективного використання коштів для забезпечення навчального процесу а відсутні у певної частини науково-педагогічних працівників практичного досвіду проходження служби цивільного захисту негативно впливає на якість підготовки фахівців.

Тому при здійсненні процесу підготовки кадрів у сфері цивільного захисту необхідно визначити чіткі підходи, стратегічні цілі та посилити рівень контролю щодо ризикових сфер освітнього процесу для забезпечення ефективного функціонування системи такої підготовки.

Список використаної літератури:

1. Про затвердження Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій:

- Постанова Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2015 р. № 1052 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1052-2015-%D0%BF#Text>
2. <https://uk.wikipedia.org/wiki/SIEM>
 3. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B0_%D0%B2%D0%B8%D1%8F%D0%B2%D0%B%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D1%8C

Inozemtseva O. B., Ruzhanskyj O. B. Analysis of the state of training of the SES of Ukraine in the context of the audit study

The article reveals the analysis of training of State Emergency Service of Ukraine in the context of the audit. Information sources in the analysis of State Emergency Service of Ukraine personnel training are generalized. The main aspects from the audit research point of view are determined, according to which the efficiency of the functioning of the training system of State Emergency Service of Ukraine should be investigated. Based on the study, certain problems in training in the field of civil protection were identified and the ways to solve them were suggested.

We have considered the following criteria for the analysis of the State Emergency Service of Ukraine personnel training in the article: cyber protection of information systems in the process of training future officers of the civil defense service; efficiency of budget passports execution; ensuring and efficiency of implementation of research works.

The rapid development of civil protection means leads to an increase in the requirements for civil protection specialists, forms and methods of their training and improvement of professional skills. Therefore, the sectoral education system of the State Emergency Service of Ukraine faces the crucial task of training in the field of civil protection for the needs of the agency, as a central executive body that implements state policy, in particular in the field of civil protection. In such conditions, the urgency and importance of the development of civil protection services as a function of the state aimed at protecting the population, territories, environment and property from emergencies by preventing them, eliminating their consequences and providing assistance to victims in peacetime and during special periods.

Quality education results in the training of highly qualified personnel, in particular in the field of civil protection. That is why, in connection with the above, today the study of training for the State Emergency Service of Ukraine is relevant and necessary.

Therefore, in the process of training in the field of civil protection it is necessary to define clear approaches, strategic goals and strengthen the level of control over risky areas of cybersecurity, educational and scientific processes to ensure the effective functioning of such training.

Key words: SES staff training, civil defense, scientific and pedagogical staff, audit, personnel policy, civil defense service, cybersecurity.